

WERK VAN RIJCKAERT BROUCKMAN
EN ANDERE KUNSTWERKEN
IN DE KERK VAN ST.-LAUREINS

De Brugse beeldhouwer, Rijckaert Brouckman heeft, in het midden van de 17e eeuw, veel meubels gemaakt voor kerken in het Brugse Vrije. Voor de kerk van Damme maakte hij een preekstoel ¹, voor de kerk van Oedelem ook een preekstoel ², voor de kerk van Maldegem maakte hij een hoofdaltaar dat echter vervangen werd in 1742 door een altaar vervaardigd door Jan Van Hecke (beide werken zijn niet meer op hun plaats aanwezig). Voor datzelfde dorp maakte hij ook een preekstoel en sommige delen ervan zijn misschien in de huidige preekstoel verwerkt ³. Het is niet onmogelijk dat ook het St.-Annaaltaar in de kerk van Maldegem, een werk is van Brouckman. Boven dat altaar staat het jaartal 1653 en het was in dat jaar dat de beeldhouwer ook de preekstoel en het hoogaltaar leverde. Misschien is dat hoogaltaar in het St.-Annaaltaar veranderd toen Jan Van Hecke zijn nieuw hoogaltaar leverde. Ook voor de kerk an Oostkamp leverde Brouckman veel werk maar daarvan is alleen een biechtstoel overgebleven ⁴.

Om de stijl van Brouckman goed te leren kennen, moet men de kerk van St.-Laureins bezoeken. Daar zijn immers het hoofdaltaar, een prachtig gestoelte en een biechtstoel vervaardigd door Brouckman en goed bewaard. Het was rond 1654 dat al die mooie zaken in de kerk kwamen. In dat jaar althans werd de aanbesteding voor het hoogaltaar, twee zitsels en de communiebank, door Brouckman ondertekend ⁵. De communiebank is, in het midden van de 19e

1. R. Van den Berghe, *Geïllustreerde Gids van Damme*, blz. 66.

2. Rijksarchief Brugge, Kerkfabriek van Oedelem, nr. 17 (rekening van 1665 tot 1667).

3. De Potter en Broeckaert, *Geschiedenis van Maldegem*, Gent 1870, blz. 117.

4. A. Janssens de Bisthoven, *Een biechtstoel van Rijckaert Brouckman in de kerk te Oostkamp* in *Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge*, 1954, blz. 55 en 56. In dit artikel wordt ook nog werk van Brouckman vermeld te Stalhille, Klemserkerke en Snellegem.

5. Rijksarchief Gent, Kerkarchief van St.-Laureins (ongeclassieerd). Aanbesteding aan Rijckaert Brouckman, schrijnwerker te Brugge, van een hoogaltaar, twee zitsels en een communiebank in eiken en linden hout: «5 febr. 1654. Het hoogaltaar te maken van wageschot conform het patron hem overgeleverd zo hier na volgt: van onder

eeuw, door de hedendaagse communiebank vervangen en ook aan het hoofdaltaar is reeds heel wat veranderd. De kolommen met de bekroning en het Lievevrouwbeeld zijn daar echter nog zoals zij in het bestek werden beschreven. Het gestoelte, aan beide zijden van het koor, is volledig gaaf bewaard. Brouckman maakte ook een preekstoel voor de kerk van St.-Laureins maar deze preekstoel zou, midden de 19e eeuw, naar de kapel van het klooster zijn overgebracht ⁶.

een wagenschot plankier, voort de onderste met de bovenste pytestaalen behoorlijk van groote met zes quieren en tusschen de piestoelen een nisse en daarnevens compertementen gelijk het paeteroen, voort vier colommen geel gesneden, voorts daerboven een friese in 't midden een tabeltente, voorts de listen van behoorlijke groote, voorts daerboven een cronement behoorlijk met O.L.Vrouwbeeld en daerboven een salvator.

Voorts nog twee beelden op de assen, beelden genaemd Sinte Laureins en Sinte Blasius, voorts nog twee frontispissen met twee inghels daerop mits dat de beelden moeten gesneden zijn van lindenhoudt.

Voorts moet hij, Brouckman, ook maken een communiebanck, lang omtrent 28 voeten al van waegeschoothout, met gedraeyde pilaerkens en daeronder een liggende friese gesneden met fruytaese en daervoren een voetbanck en boven de pilaerkens een vaese met loofwerck, gesneden alles conforme het model of pateroen.

Voorts moet hij, Brouckman, ook maken twee siegen, een voor de pastoor en de coster in te zitten en een voor de heer schepens en kerckmeesters in te zitten, welcke siegen moeten gemaect worden van vooren gelijk de communiebanck, voorts van achter met gedraeyde pilaerkens en daerboven een faese met loof gesneden met een liste daerboven, onder de pilaerkens een banck met gedraeyde pilaerkens en onder het planckier van deylen. Ende al het hout, zo van de oughen outaer ende de communiebanck ende de siegen, moet al van goed, schoon, droog waegeschodt zijn, voorts moet hij Brouckman, oock leveren al het ijsserwerck en het werck stellen op zijn kost. Het werck leveren zonder kosten, van uit het huis van Brouckman tot in de kerck. Som: 123 pond 6 sch. 8 gr. vlaams (één derde contant, dus 61 pond 2 sch. 5 gr., nog een derde binnen het half jaer daer na en het ander derde binnen nog een half jaer). Brouckman moet oock een lindeboom hebben die op het kerckhof staet noordoost van de kercke. Voorts is hij Brouckman oock schuldig de hogen outaer van achter de lucken.

[Ondertekend]: Judocus Blomme, pastoor, Adriaan Haerens, Rijckaert Brouckman, Abraham Van Teune, Pr. Heyne.»

6. Dit wordt beweerd in een geschiedenis van St.-Laureins, geschreven door pastoor De Swaef op het einde van de 19e eeuw (in handschrift bewaard op de pastorij). De hedendaagse preekstoel in de kerk dateert, volgens het zelfde handschrift, van 1856. Misschien heeft men toen ook de communiebank vernieuwd. De preekstoel in het klooster blijkt, volgens zijn stijl, uit het begin van de 19e eeuw te dateren.

Brouckman heeft zijn werk uitgevoerd toen Judocus Blomme pastoor was te St.-Laureins ⁷. Zoals in veel andere kerken werden hier herstellingen aangebracht na de beschadigingen tijdens de geuzenberoerten. Maar pastoor Blomme durfde het aan die herstellingen en verbeteringen luxueuser te doen uitvoeren dan in sommige andere kerken. Naast de hierboven vermelde werken kocht hij nog 15 standaarden van de H. Rozenkrans voor 70 pond. Hij deed ook een schilderij maken die 50 pond kostte en een zilveren vergulde remonstrans die meer dan 100 pond kostte. De schilderij werd door De Potter aan Jacob van Oost toegeschreven ⁸. Zij stelde de verrijzenis voor en zij werd, in 1890, boven het gestoelte gehangen ⁹. Wat de remonstrans betreft, die is nog altijd in de kerk. Hij werd in 1657 gemaakt door Chaerles Lijms, goudsmid, volgens een model getekend door Joos van Guylck ¹⁰. De remonstrans woog 116 oncen en kostte 1 pond en 1 schelling per ounce. Hij zou gebruikt worden op het hoogaltaar maar ook op het Lieve-Vrouwaltaar bij feesten van de H. Scapulier. Dat laatste altaar moest dan ook helpen in de betaling. Daarbij zouden speciale geldomhalingen gedaan worden en er zou een offerblok geplaatst worden. Eigenlijk had men het gewaagd die kostelijke remonstrans te doen maken omdat Joris Nuyt daarvoor 100 pond voorzien had in zijn testament. Het sterfhuis van die milde schenker was echter zwaar belast en de erfgenamen konden het geld niet geven. De wet van Maldegem legde dan ook beslag op nog te vereffenen schulden om toch nog iets te hebben. De goudsmid Lijms moest wachten tot 1661 vooraleer hij zijn geld kreeg.

Ook Rijckaert Brouckman moest, in 1658, een proces

7. Zie, in verband met deze pastoor, D. Verstraete, *Parochiaal leven in de 17e en 18e eeuw*, in *Appeltjes van het Meetjesland*, nr. 7, blz. 98-99.

8. De Potter en Broeckaert, *Geschiedenis van St.-Laureins*, blz. 12, Gent 1870.

9. Handschrift pastoor De Swaef. - Volgens ooggetuigen, zou deze schilderij pas na de laatste oorlog uit de kerk verdwenen zijn maar niemand weet waar zij is. Er zijn zo veel kunstwerken uit onze landelijke kerken verloren gegaan, de parochianen zouden daar meer acht moeten op slaan. Zo werd b.v. te Ursel, een schilderij, toegeschreven aan De Liemaecker en de Geboorte voorstellend, uit de kerk naar de pastorij overgebracht. Deze schilderij stond gedurende veel jaren in de pastorij maar nu is de pastoor verplaatst en men weet niet goed wat er met dit kunstvol doek gebeurd is.

10. Gent, R.A., Kerkarchief St.-Laureins, ongeclassieerd.

inspannen om de laatste betaling voor zijn geleverd werk te bekomen. Pastoor Blomme had gehoopt dat de tiendenheffer, het kapittel van Doornik, zou tussenkomen in de onkosten, al was het maar in de betaling van de tiendenklok. Deze klok was ook hergoten en groter gemaakt. Maar Doornik liet weten dat de kerk van St.-Laureins veel te veel geld had uitgegeven. De communiebank, het hoogaltaar en het gestoelte hadden samen 123 pond gekost. Preekstoel en biechtstoel hadden samen 83 pond gekost. Doornik zegde dat het niet geoorloofd was zulke kostelijke zaken te maken in een troebele tijd. Daarbij kwam dan nog een schilderij van 50 pond, 70 pond voor standaarden van de H. Rozenkrans, een remonstrans van meer dan 100 pond en ten slotte had men nog voor 34 pond herstellingen gedaan aan de pastorie. Doornik beweerde dat de pastoor en de koster meer geld verdienen dan voorzien was en dat de parochianen ook konden helpen betalen. Het zijn inderdaad de parochianen geweest die de grootste som betaalden. In 1663 was alles betaald en de kerk gaf nu opdracht aan Jan Maes om een schilderij te maken voor het St.-Annaaltaar met een waarde van 26 pond. Deze schilderij stelde St.-Anna en haar echtgenoot Joachim voor. Zij is niet meer in de kerk aanwezig want zij werd, in 1756, vervangen door een schilderij gemaakt door Dominicus Plasschaert, schilderij die daar nu ook niet meer te zien is ¹¹.

D. VERSTRAETE

DE GEDENKSTEEN UIT HET GRAFMONUMENT VAN J. DE MATANCE - B. PARDO

Naar aanleiding van verbouwingswerken aan het huis nr. 17 van de Augustijnenrei te Brugge, kregen wij kennis van een gedenksteen, die aldaar in een muur was ingemetseld. Deze steen, in blauw arduin, meet 87 cm. hoog bij 112 cm. breed bij 8 à 8,5 cm. dik. Hij is goed doch niet ongeschonden bewaard: drie kanten zijn licht beschadigd maar zonder verlies van tekst; van de rechterkant is de beschadiging ernstiger zodat het laatste woord of de laatste letters van 16 regels verloren gingen. De tekst van het opschrift omvat negentien

11. Gent, R.A., Maldegem nr. 931.